

ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

УДК 811.161.'82.03

ЛИТВИН Ірина Миколаївна,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри
теорії та практики перекладу
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького
e-mail: Orinija@rambler.ru

ПОРІВНЯННЯ В ПОВІСТІ І. НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО «КАЙДАШЕВА СІМ'Я» ТА ЇЇ РОСІЙСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Статтю присвячено проблемі передачі в перекладі концептуально вагомих стилістичних прийомів, які зумовлюють стилістичний принцип висування як способ формальної організації тексту, що передбачає концентрацію уваги читача на певних елементах повідомлення, які викликають здивування своєю несподіваністю, непередбачуваністю й неприродністю з метою виділення певної думки (І. Арнольд). Описано порівняння, що відображають мисленнєву операцію поєднання двох предметів, явищ, ситуацій, ознак на підставі їхнього уподібнення, установаження аналогій між ними (О. Селіванова), як характерну рису ідіостилю І. Нечуй-Левицького. Охарактеризовано прийоми передачі порівнянь повісті «Кайдашева сім'я» в російському перекладі Сергія Трофімова, які є важливими для збереження прагматичної орієнтації тексту перекладу. У перекладі повісті для передачі порівнянь використовуються передусім прямі повні еквіваленти; за їхньої відсутності застосовують трансформації: граматичні; синонімічні, метонімічні (гіпонімічні, гіперонімічні, еквонімічні), прагматичні заміни тощо.

Ключові слова: порівняння, ідіостиль, компаративні фразеологізми, гіпонімічні трансформації, гіперонімічні трансформації, еквонімічні трансформації, фігуративні трансформації.

Постановка проблеми. Актуальною проблемою сучасного перекладознавства є проблема збереження ідіостилю автора першоджерела – сукупності основних ідейно-художніх особливостей його творчості, типових для нього мовних і стилістично-текстових засобів, які роблять унікальним авторський спосіб мовного вираження. Тож необхідною умовою досягнення функціонально-комунікативної еквівалентності художнього тексту та його перекладу є знання перекладачем ідіостилю автора оригіналу, оскільки художній твір віддзеркалює світобачення, індивідуальне мовлення, стиль творця, а також культуру та мову його народу [див. роботи І. С. Алексєєвої, В. С. Виноградова, Г. Р. Гачечіладзе, Т. А. Казакової, В. В. Коптілова, Д. І. Єрмоловича, О. В. Петрової, О. В. Ребрія, Я. Й. Рецкера, В. В. Сдобнікова, О. О. Селіванової, а також І. Кашкіна, М. Рильського, К. Чуковського й ін]. Вдале відтворення в перекладі окремої стилістичної фігури першотвору наближує читача перекладу до оригінального тексту: як до його поетики, так і до нюансів змісту.

Метою нашої статті є аналіз прийомів передачі порівнянь повісті І. Нечуй-Левицького «Кайдашева сім'я» в її російському перекладі Сергія Трофімова. Передача концептуально вагомого стилістичного прийому, що зумовлює стилістичний принцип висування як способ формальної організації тексту, що передбачає концентрацію уваги читача на певних елементах повідомлення, які викликають здивування своєю несподіваністю, непередбачуваністю й неприродністю з метою виділення певної думки (І. Арнольд), є важливим для збереження прагматичної орієнтації тексту перекладу [див.: 1, с. 468].

Виклад матеріалу. Іван Огієнко назвав Івана Нечуй-Левицького письменником «з широким мовним розмахом європейського зразка», який «однаково вільно веде й розмову

дійових осіб, і малює широкі картини природи чи психічні глибокі переживання» [2, с. 241]. Мова творів І. Нечуя-Левицького становить значну частину ілюстративного матеріалу «Словника української мови» в 11-ти томах: у 1-му томі репрезентовано 1197 цитат із мови письменника, у 2-му томі – 784, у 4-ому – 1110 [3, с. 79]. Чимало порівнянь із творів І. Нечуя-Левицького фіксує найбільший академічний словник української мови, адже характерною рисою ідіостилію письменника є часте вживання порівняння – «стилістичної фігури, представлені різними синтаксичними конструкціями, що відображають мисленнєву операцію поєднання двох предметів, явищ, ситуацій, ознак на підставі їхнього уподібнення, установлення аналогій між ними» [4, с. 573]. І. Нечуй-Левицький у своїх творах використовує традиційні й оказіональні (індивідуально-авторські) порівняння, що увиразнюють індивідуальне мовлення його творів, служать засобом створення образності, експресивності, гумору, іронії, сатири. За допомогою порівнянь письменник точно відображає психологічний стан героя: *Карпо ледве володав руками, морицев лоба, неначе сердився на свого важкого й тупого заступа*; виразно змальовує портрет персонажу: *вона (Мотря) була ніби намальована на білій стіні. Загоріле рум'яне лице ще виразніше малювалось з чорними тонкими бровами, з темними блискучими, як терен, облитий дощем, очима*; поетично зображує пейзажі: *На землі з'явилися смужки з водяних крапель, неначе разки намиста, розкидані й поплутані на всі лади*; оживляє побутові описи: *Голова стукнула, неначе хто кинув на лаву гарбуза. В хаті стало тихо, тільки бориц бризкав здоровими бульками, неначе старий дід гарчав, а густа каша ніби стогнала в горшку, підіймаючи вершиною кришку...*

Сергію Трофимову – перекладачеві повісті Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я» – зазвичай вдається зберегти цю особливість стилю письменника, використавши повні, прямі еквіваленти (за Я. Й. Рецкером, В. С. Виноградовим), формальні лексичні трансформації (за О. О. Селівановою): *Веселі сині, як небо, очі світилися привітно й ласкаво // Веселые, синие, как небо, глаза светились приветливо и ласково; ...а його (Кайдаша) широке бліде лице стало жовте, як віск, жовте, як лице в ченця // ...его (Кайдаша) широкое бледное лицо было желтое как воск, желтое, как лицо монаха; Глянеш з високої гори на той ліс, і здається, ніби на гори впала оксамитова зелена тканка... // Взглянеш с высокой вершины на этот лес, и кажется, будто на холмы легла зеленая бархатная ткань...*

За відсутності прямих відповідників перекладач повісті використовує різні прийоми передачі порівнянь, перш за все, граматичні трансформації: *– Коли в Химки очі, як у сови... // – Но ведь у Химки глаза совиные...* Порівняння *як у сови* (порівняльний сполучник *як* прийменник *у* з іменником у родовому відмінку) трансформовано в перекладі у прикметник *совиные*. Трапляються і зворотні заміни: прикметник в орудному відмінку зі значенням порівняння *батьківськими* замінено в перекладі конструкцією *такие же, как у отца*: *Карпо був широкий в плечах, з батьківськими карими гострими очима, з блідуватим лицем // Карпо был широкоплечим, имел такие же, как у отца, острые карие глаза, бледное лицо.*

Щоб передати порівняння оригіналу, перекладач часто використовує синтаксичні заміни: *Ті долини здалека ніби дихуть тобі в лице холодком, лісовою вогкістю, манять до себе в тінь густого старого лісу // Издали так и кажется, что эти долины дышат тебе в лицо прохладой, лесной влагой, манят к себе в тень густого старого леса.* В оригіналі в простому реченні вжито порівняльний сполучник *ніби* перед однорідними метафоричними дієсловами-присудками; у перекладі просте речення трансформовано в складнопідрядне, головне речення – безособове з головним членом дієсловом *кажется*, яке замінює порівняння оригіналу. Такі синтаксичні трансформації є типовими для російського перекладу повісті. Так, порівняльний сполучник *ніби* перекладач замінює вставним словом *казалось*: *Вся Кайдашева садиба ніби дихала холодком // Вся усадиба Кайдаша, казалось, дышала прохладой.* Цікава перестановка разом з перекомплектацією компонентів порівняння має місце в наступному фрагменті перекладу: *На високих грибах*

гір кругом яру зеленіє старий ліс, як зелене море, вкрите хвилями // На високих холмах, оточуючих лощину, будто море, покритоє волнами, зеленеєт старий лес.

Перекладач зберігає орудний-порівняльний у перекладі, але вдається до гіперонімічної трансформації на лексичному рівні – заміни гіпоніма гіперонімом (видового поняття родовим): *Яр в'ється гадюкою між крутими горами, між зеленими терасами... // Лощина змеєю вьється меж крутих холмов и зеленых террас... Гадюка – «отруйна змія з плескатою головою у вигляді трикутника // у значенні прислівника гадюкою – як гадюка; утворюючи зигзаги, кільця» [5, т. 2, с. 11]. Гадюка – видове поняття, змія – родове.*

Відомий лінгвіст В. В. Виноградов називав порівняння стійкими фразеологічними конструкціями, у яких внутрішня умовність є традиційною національною характеристикою образу, його випробуваною влучністю, побутовим реалізмом й експресивною значністю [цит. за: 4, с. 573]. В оригіналі повісті І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я» також вжиті усталені порівняння, які відомий перекладознавець В. С. Виноградов називає компаративними фразеологізмами [6, с. 183]: *В Палажки брови, як шнурочки; моргне, ніби вогнем синне. Одна брова варта вола, другій брові й ціни нема. А що вже гарна! Як намальована! // У Палажки брови, как шнурочки; моргнет, будто огнем обдаст. Одна бровь стоит вола, а другой и цены нет. Писаная красавица!* Українському вислову *як (мов) намальована* (пор. також: *як тисана*), що передає найвищий ступінь вроди, відповідає в перекладі повісті словосполука *писаная красавица* – «очень красивая женщина».

В українській мові синонімічний ряд слів, що традиційно передають дівочу вроду, досить багатий: *гарна, як намальована; тишина (тисана) красуня; [тишина] краля; краля мальована; гарна, як маківка; гарна, як квітка гайова (як ягідка, як та лялечка)*. У цей ряд пожна поставити ще одне порівняння, вжите Нечуєм-Левицьким, *як тисанка*: – *То сватай Хіврю. Хівря доладна, як писанка // – Тогда сватай Химку. Химка хороша, как пасхальное яичко*. Передаючи порівняння першоджерела *як писанка*, перекладач використовує гіперонімічну заміну (генералізацію) *как пасхальное яичко*. *Писанка* – знак-символ свята Великодня – яйце з нанесеним орнаментом-малюнком, різновид широкої практики фарбування та декорування яєць [7]. Слово *тисанка* – «расписное яйцо, атрибут обряду празднования христианской пасхи» [8] – входить і до словникового запасу російської мови, проте перекладач обирає відповідник із ширшим значенням.

Народнопоетичне сприймання дівочої вроди притаманне Нечуєві-Левицькому. Усталені порівняння, абстраговані від конкретних рис гарної вроди, створюють узагальнений портрет української дівчини в його повісті «Кайдашева сім'я»: – *Ну, то сватай Одарку Хадаківну: ця тоненька, як очеретина, гнучка станом, як тополя; личко маленьке й тоненьке, мов шовкова нитка; губи маленькі, як рутяний лист. З маленького личка хоч води напийся, а сама тишина, як у саду вишня, а тиха неначе вода в криниці // – Ну так сватай Одарку Хадаковну; она тонкая, как лоза, а гибкая, как береза; личико нежное, тоненькое, будто шелковая ниточка; губы маленькие, как листочек мяты. С маленького личика хоть воды напейся, а сама красивая, как в саду вишня, и тихая, как вода в колодце*.

Герой повісті Івана Нечуя-Левицького, малюючи портрет дівчини, використовує усталене порівняння *гнучка станом, як тополя*. Зазвичай, еталони порівняння – символи дівочої краси, а також дівочої та жіночої вдачі – у мовній картині світу кожного народу свої. Для українців: *тополя*, струнка та красива, – символ дівочої вроди, суму, самотності. *Тополя* край дороги – це образ жінки чи дівчини, які чекають своєї долі чи свого судженого [див.: 9]. Перекладач добирає відповідник-еквонім, ґрунтуючись на етнокультурній перекладацькій установці: *гибкая, как береза (береза – дерево-символ Росії)*. *Тоненька, як очеретина // тонкая, как лоза* – образ зазнав змін також через невідповідність уявлень (асоціацій) у двох мовах. Губи дівчини порівнює Нечуй-Левицький з *рутяним листочком*, адже *рута* – «багаторічна напівкущова або

трав'яниста рослина родини рутових, яка містить у собі ефірну олію; використовується в медицині та парфумерії» – також є рослинним символом України. У народній творчості вживають як символ привабливості, краси [5, т. 8, с. 913]. У перекладі маємо еквонімічну заміну: *губы маленькие, как листочек мяты (мята* – «род растений семейства Яснотковые. Все виды сильно ароматичны, большинство из них содержит много ментола» [8]). Пор. також: *Ой чия ти рута-м'ята За водою за водою Що поросла білим зіллям З лободою, лободою* (Марія Бурлака) (поєднання двох еквонімів *рута, м'ята* характерне для фольклору). Порівняння *як у саду вишня* (*вишня* – символ рідної землі й України, матері й дівчини-нареченої; вічної весни-літа, краси та взаємної любові. Вона символізує Світове Божественне дерево, тому й називається «вишнею» від слова «вишина», а також «Вишній», той, хто найвище, тобто Всевишній Бог [9]) збережено в перекладі *как в саду вишня*.

До усталених народнопоетичних порівнянь дівочої краси та лагідної вдачі І. Нечуй-Левицький додає індивідуально-авторські: – *Коли я буду вибирати собі дівчину, то візьму гарну, як квіточка, червону, як калина в лузі, а тиху, як тихе літо, – сказав веселий Лаврін // Коль я буду вибирати себе дівчину, так візьму красивую, как роза, красную, как калина на луку, а спокойную, как тихое лето, – сказал веселый Лаврин*. Індивідуально-авторське порівняння дівчини з *тихим літом* й усталене народнопоетичне з *червоною калиною* в оригіналі повісті збережено в перекладі. В українців *калина* – символ зрілості дівчини, тому червону калину часто використовують у весільних обрядах, де вона є символом дівочої чистоти [9]. Гіперонім *квіточка* – родове поняття – замінено в перекладі гіпонімом *роза* – видовим поняттям (гіпонімічна заміна, або конкретизація).

Традиційним є порівняння дівочої мови з *сопілкою* – українським народним духовим музичним інструментом: *То сватай Вівдю. Чим же Вівдя негарна? Говорить тонісінько, мов сопілка грає, а тиха, як ягниця // Тогда сватай Вивдю. Чем она нехороша? Голосок такой тоненький, заговорит, будто свирель играет, а кроткая, как овечка*. Із варіантів перекладу – *свирель, сопілка, дудочка, флейта* – перекладач обирає *свирель* – «древний русский народный духовой музыкальный инструмент, род продольной флейты» [9]), тобто українську реалію замінює російською, використовуючи еквонімічну трансформацію.

Порівняння – джерело гумору, іронії, а часто сатири в повісті: – *Вже й знайшов красуню! Та в неї лице, як тріска, стан, наче копістка, руки, як кочерги, сама, як дошка, а як іде, то аж кістки торохтять // Вот красавицу нашел! Да у нее лицо, как щепка, фигура, как мешалка, руки, будто кочерги, сама как доска, а когда идет, то даже кости гремят*. У перекладі використано прямі міжмовні синоніми – формальні трансформації.

Для перекладача важливо адекватно відтворити фразеологізми повісті, що ґрунтуються на порівняннях, зберігаючи самотність, дух українців. Р. Якобсон виокремлює такі типи перекладу фразеологічних одиниць: внутрішньомовний переклад (виклад поняття своїми словами); міжмовний переклад (пошук міжмовних еквівалентів-синонімів); міжсемантичний (переклад викладу знаків однієї семантичної системи знаками іншої). Я. Й. Рецкер називає чотири способи передачі фразеологізмів з образною основою: із повним збереженням іншомовного образу; із частковою зміною образності; з повною заміною образності; зі зняттям образності [10, с. 158]. Оптимальне перекладацьке рішення для передачі фразеологізмів В. С. Виноградов бачить в пошуку ідентичною одиниці в мові перекладу: «у перекладі необхідно зберегти смисловий, емоційно-експресивний і функціонально-стилістичний зміст, який передавався відповідною стійкою словосполучкою у контексті оригіналу» [6, с. 184]. Фразеологізмам оригіналу, на думку В. С. Виноградова, у мові перекладу можуть відповідати усталені звороти, окремі слова та вільні словосполучки, що мають еквівалентний об'єм інформації [6, с. 186]. Низка фразеологізмів оригіналу та російського перекладу повісті Івана Нечуя-

Левицького відрізняються тільки окремими лексемами, проте повністю тотожні за значенням, стилістичним забарвленням й образною основою: *А як ходить, то неначе решетом горох точить, такі викрутаси виробляє // А как идет, такие викрутасы выделяет, будто решетом горох сеет*; – Карпе! Чого це ти витріщив очі на яблуню, наче корова на нові ворота? – спитав Лаврін // – Карпо, чого ты витаращил глаза на яблоню, как баран на новые ворота? – спросил Лаврін. **Фразеологізми витаращити глаза как баран на новые ворота** // дивитися (вирачатися, витріщити очі), мов (як, наче) теля на [нові, мальовані] ворота мають однакове значення – «дивитися з великим подивом» [5, т. 10, с. 65].

Часто калькування, не надто шанований у практиці художнього перекладу прийом, допомагає зберегти український мовний колорит фразеологізму: – *Чи ти здурів? Хотина як вигляє в вікно, то на вікно три дні собаки брешуть, а на виду в неї неначе чорт сім кіп гороху змолотив // Да ты что – одурел? Стоит Хотине выглянуть из окна, как на это окно три дня собаки лают, на лице у нее будто черт семь конен гороху смолотил. Неначе (ніби і т. ін.) чорт сім кіп гороху змолотив [на виду, на обличчі і т. ін.] в кого – хтось має дуже погане, страшне обличчя* [5, т. 11, с. 362].

Український фразеологізм **куслива, як (мов, немов і т. ін.) муха (мухи) в спасівку** – «сердитий, в'їдливий» [5, т. 9, с. 492] калькується, тобто передається покомпонентно, у російському перекладі повісті через відсутність такого слову в російській мові: – *Мені аби була робоча та проворна, та щоб була трохи куслива, як мухи в спасівку*, – сказав Карпо // *А по мне – была бы работящая, проворная да немного кусливая, как мухи в Спас*, – произнес Карпо.

Український фразеологізм **хоч з лица води напийся (воду пий)** – уживається для вираження вищого ступеня якості; «дуже, надзвичайно вродливий, красивий» – не характерний саме в такому звучанні та значенні для російської мови, тому, на нашу думку, також калькується в перекладі: *с маленького личика хоть воды напейся*. У російській мові вживають розмовний жартівливий вислів *с лица воду не пить* – «разг. шутил. Кто-либо должен быть снисходителен к недостаточной привлекательности, красоте жениха или невесты» [11]. В. І. Даль у книзі «Пословицы русского народа» наводить такі прислів'я: *С лица не воду пить. Не урод, так и красавец. С лица не воду пить, умела бы тирого печь* [12].

Гумор, уїдлива іронія – ці особливості стилю повісті ґрунтуються на глибокому знанні письменником культури сміху свого народу: *...вже доладна! Ходить так легенько, наче в ступі горох товче, а як говорить, то носом свистить // Ну и хороша! Ходит, будто в ступе горох толчет, а когда говорит, то носом свистит*. Пропуск у перекладі іронічного *легенько* – помітна втрата стилістичної фігури.

Трапляються в перекладі заміни нефразеологічного вислову оригіналу фразеологізмом у перекладі: *Старого неначе хто вищипнув // Старика будто задела за живое*. Розмовна фразема *задеть за живое* – «затрагивать самолюбие, обижать кого-либо» відповідає за значенням виразу оригіналу.

Висновки. Збереження в російському перекладі повісті Івана Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я» такого вагомого стилістичного прийому, як порівняння, завдяки прямим еквівалентам, граматичним і лексичним трансформаціям, різноманітним прийомам передачі фразеологізмів, дало змогу перекладачу донести до російськомовного читача самотутній гумор й іронічність українців; уявлення про дівочу красу; живописні картини української природи та побуту. **Перспективними** є розвідки, присвячені дослідженню ідіостилію Івана Нечуя-Левицького й особливостям передачі його в перекладах.

Список використаної літератури

1. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир свідомості в мові. Монографічне видання / О. О. Селіванова. – Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. – 488 с.

2. Огієнко І. Історія української літературної мови / І. Огієнко. – К. : Наша культура і наука, 2004. – 436 с.
3. М'ялковська Л. Лексика І. Нечуя-Левицького в загальномовному словнику / Л. М'ялковська // Культура слова. – № 75. – 2011. – С. 79-87.
4. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2011. – 844 с.
5. Словник української мови. В 11 т. – К. : Наукова думка, 1970 – 1980.
6. Виноградов В. С. Перевод: общие и лексические проблемы. Уч. пособие / В. С. Виноградов. – 3-е изд., перераб. – М. : КДУ, 2006. – 240 с.
7. Вільна енциклопедія «Вікіпедія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org>.
8. Свободная энциклопедия «Википедия» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ru.wikipedia.org>.
9. Про Україну: Символіка: Дерева-символи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://about-ukraine.com>.
10. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика / Я. И. Рецкер. – М. : Р. Валент, 2004. – 240 с.
11. Фёдоров А. И. Фразеологический словарь русского литературного языка / А. И. Фёдоров. – М. : Астрель, АСТ. – 2008. – 828 с.
12. Даль В. И. Пословицы русского народа / авт.-сост. В. И. Даль. – М. : Рус. яз. Медиа, 2004. – 814 с.

References

1. Selivanova, O. O. (2012) *The World of Consciousness in Language*. Cherkasy: Yu. Chabanenko (in Ukr.)
2. Ogiyenko, I. (2004) *History of the Ukrainian Literary Language*. K.: Nasha kul'tura i nauka (in Ukr.)
3. Myalkovs'ka, L. (2011) *Lexicon of I. Nechui-Levytsky in the Common-Language Dictionary*. // Kul'tura slova. 75, 79-87 (in Ukr.)
4. Selivanova, O. O. (2011) *Encyclopedia of Linguistics*. Poltava: Dovkillya-K. (in Ukr.)
5. *Dictionary of the Ukrainian Language*. (1970 – 1980). K.: Naukova dumka (in Ukr.)
6. Vy'nogradov, V. S. (2006) *Translation: Common and Lexical Problems*. M.: KDU (in Russ.)
7. *Wikipedia* [Elektronny`j resurs]. Rezhy`m dostupu : <https://uk.wikipedia.org>. (in Ukr.)
8. *Wikipedia* [Электронный ресурс]. Rezhy`m dostupa : <http://ru.wikipedia.org>. (in Russ.)
9. *About Ukraine: Symbols: Tree symbolism*. [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu : <http://about-ukraine.com>. (in Ukr.)
10. Reczker, Ya. Y`. (2004) *Translation Theory and Practice*. M.: R. Valent (in Russ.)
11. Fëdorov, A. Y`. (2008) *Idiom Dictionary of the Russian Literary Language*. M.: Astrel`, AST (in Russ.)
12. Dal`, V. Y`. (2004) *Proverbs of the Russian People*. M.: Rus. yaz. Medy`a, (in Russ.)

LYTVYN Iryna Mykolai'vna,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of Translation Theory and Practice

Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University

e-mail: orinija@rambler.ru

THE COMPARISON OF I. NECHUI-LEVYTSKY SHORT NOVEL “KAIDASHEVA FAMILY” AND ITS RUSSIAN TRANSLATION

Abstract. Introduction. *The problem of rendering of author's individual style in the translation is the current problem of modern translation. The appropriate rendering of conceptually significant stylistic device plays important role in the preserving of pragmatic aiming of the translation.*

Purpose of the research. *The complex analysis of similes' rendering devices of I. Nechui-Levytsky short novel “Kaidasheva Family” in the Russian translation of Serhiy Trofimov is the aim of our article. The typologies of translation equivalents and transformations of J. Retsker, V. S. Vynogradov, O. Selivanova are used for the analysis.*

Simile is the stylistic figure represented by different syntactic constructions that reflect cognitive process of combination of two objects, events, situations, characteristics on the basis of their adaptation, establishing analogies between them (O. Selivanova). Long-standing vernacular poetical and individual author-specific similes are the distinctive features of I. Nechui-Levytsky individual style. Usually every nation's linguistic world-image has its own comparison standards (symbols of maiden beauty, girlish and woman temper in the short novel “Kaidasheva Family”). Similes are rendered in the Russian translation of the short novel by the means of direct equivalents, if they are absent – by the means of grammatical, lexical (synonymic, hyponymic, hyperonymic, equonymic) and pragmatic (figurative) transformations. It's important for the translator to render adequately the idiomatic phrases in the short novel, which are based on similes, preserving the unique Ukrainian humor. Many phraseemes are replicated, that means they are translated component by component. A number of idiomatic phrases in the original and its Russian translation differ only in certain lexical units, but entirely coincide in the meaning, stylistic characteristics and figurative basis.

Originality. *The research is the first attempt to analyze the Russian translation of the short novel "Kaidasheva Family" by I. Nechui-Levytsky. Similes' rendering devices in the translation are characterized for the first time.*

Conclusion. *Preserving in the Russian translation of I. Nechui-Levytsky short novel such an important stylistic device as simile enables the translator to render the unique humor and irony of Ukrainians, their vision of maiden beauty; picturesque images of the Ukrainian nature and life to the Russian-speaking readers.*

Further analysis *of I. Nechui-Levytsky individual style and particularities of its rendering in the translation is valid.*

Key words: *simile, individual style, comparative idiomatic phrases, hyponymic transformations, hyperonymic transformations, equonymic transformations, figurative transformations.*

Надійшла до редакції 9.04.16

Прийнято до друку 24.14.16

УДК 811. 111

МОГІЛЕЙ Ірина Іванівна,

старший викладач кафедри теорії та практики
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького
e-mail: irynamogiley@yandex.ua

ДЕНОТАТИВНЕ ЗНАЧЕННЯ В ПЕРЕКЛАДІ

У статті розглянуто лексичні трансформації на матеріалі фрагментів сучасної англomовної прози та їхніх українських перекладів за класифікацією О. Селіванової, що передбачає поділ трансформацій на формальні та формально-змістові. Формальні трансформації означають зміну форми в перекладі за умови збереження змісту оригіналу й відбуваються на фонетичному, словотвірному, лексичному, морфологічному та синтаксичному рівнях. Формально-змістові трансформації, навпаки, передбачають зміну форми й модифікацію змісту, що зумовлено специфікою мовних систем оригінального й перекладного тексту та контекстуальними й прагматичними чинниками, і відбуваються на фонетичному, лексичному, морфологічному та синтаксичному рівнях.

Ключові слова: денотація, денотат, трансформація, лексичне значення, гіпонім, гіперонім, партонім, холонім, еквонім, кореферентні заміни, денотативна інформация.

Постановка проблеми. Лексичні трансформації формально-змістового денотативного плану є складником комплексних процесів досягнення еквівалентності під час перекладу художніх творів. Денотат як елемент об'єктивно існуючої реальності може називатися знаками будь-якої мови, тому зазвичай завжди існує можливість досягнення еквівалентності перекладу. Для опису аналогічних в обох мовах денотатів різні мови перекладу вибирають неоднакові якості або властивості цих денотатів. При цьому мови-учасниці й одиниці перекладу можуть перебувати одна із одною в специфічних стосунках, зумовлених семантичною структурою висловлення: вони можуть бути кваліфіковані як еквоніми (значення повністю відповідають в обох мовах), гіпоніми, гіпероніми (конкретизовані або ж узагальнені значення), холоніми, партоніми та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мовна сутність явища денотації полягає у висловленні власне змісту, основного значення мовної одиниці на відміну від її конотації або супутніх семантико-стилістичних відтінків (О. Ахманова). Ці характеристики формування денотативних значень набувають виразності в пізніших визначеннях, згідно з якими денотація репрезентує значення як спрямований на зовнішній світ об'єктивний зміст, із метою виконання рефлексорної функції мови та відтворення типового образу